



INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL-HUMANITARIAN SCIENCES

BRUSSELS

universalconference.us

INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL- HUMANITARIAN SCIENCES

Volume 03, Issue 01, 2026 (2-JANUARY)

Editor in Chief

Dr. Rajeet Ojha - Interdisciplinary Research in Basic Sciences, Jamia Millia Islamia, New Delhi -110025, India

Editorial Team

Sunita Sarawagi - Indian Institute of Technology Bombay, Mumbai, India.

Dr Manjunatha LH - Professor, REVA University, INDIA

Asish Bera - Edge Hill University, UK, BITS Pilani, India

Dr Sunildro LS Akoijam - Assistant Professor of Management, North Eastern Hill University, India

Madan Mohan Singh - Professor of Mathematics, North-Eastern Hill University, Shillong, India

Dr. Anupam Singh - Associate Professor-CSE, Graphic Era Hill University Dehradun, India

Dr. Sargam Bahl Walia - School of Management, Graphic Era Hill University, Dehradun, Uttarakhand, India

Narayan Pradhan - Indian Association for the Cultivation of Science

Ashok Kumar - Kumar Associate Professor E&CE National Institute of Technology, Hamirpur, India.

Anjali Pal - Department of Civil Engineering, Indian Institute of Technology Kharagpur - 721302, India.

Rajnish Joshi - Professor of Medicine, All India Institute of Medical Sciences, Bhopal, India

Mukul Kumar - IIT Mumbai (India); Meijo University (Japan); HEG Ltd. (India)

Prof. Kuruvilla Joseph - Indian Institute of Space Science and Technology (IIST)

Prof. Yogesh C. Sharma - D.Sc., FRSC, FBRs, FIAPS; FISEES, Department of Chemistry, Indian Institute of Technology

Professor Indra Mani Mishra - Indian Institute of Technology (Indian School of Mines), Dhanbad; Formerly at India

TABLE OF CONTENTS

1	O‘ZLASHTIRISHI PAST BOLALAR BILAN ISHLASH METODIKASI — Farmonova Feruza	3–7
2	EPITHELIAL TUMORS OF THE EYELID. — Esamuratov Oybek; Radzhapov Adilbek; Karimov Rasulbek; Khudaibergenov Gulomboy; Yakubov Alibek	8–9
3	SHASHMAQOM MILLIY MUSIQASIMIZ DURDONASI — Dawletbaeva G; Yuldasheva Z	10–13
4	VOLEYBOL SPORT TURINI O‘ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI — Baxodirov Sarvar; Shomirzayev Lochin	14–20
5	“SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASI TUSHUNCHASI VA UNING PSIXOLOGIYA FANIDAGI O‘RNI” — Rajapov Alisher	21–23
6	THE SPECIFIC EFFECTIVNESS OF STORYTELLING ON VOCABULARY RETENTION IN PARTICULAR AGE GROUP — Aliyarova Shokhsanam; Baydilov Khojiakbar	24–29
7	O‘ZLASHTIRISHI PAST BOLALAR BILAN ISHLASH METODIKASI — Farmonova Feruza	30–32
8	EPITHELIAL TUMORS OF THE EYELID. — Esamuratov Oybek; Radzhapov Adilbek; Karimov Rasulbek; Khudaibergenov Gulomboy; Yakubov Alibek	33–36
9	SHASHMAQOM MILLIY MUSIQASIMIZ DURDONASI — Dawletbaeva G; Yuldasheva Z	37–39
	OUTLINE	40

O‘ZLASHTIRISHI PAST BOLALAR BILAN ISHLASH METODIKASI

Farmonova Feruza
Jizzax viloyati Forish tumani
16-maktab o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘zlashtirishi past bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashning pedagogik-psixologik asoslari, ularning o‘ziga xos xususiyatlari hamda samarali metod va usullari yoritilgan. O‘zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda individual yondashuv, differensial ta‘lim, didaktik o‘yinlar, rag‘batlantirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Maqolada shuningdek, o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish darajasini oshirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari, metodistlar va pedagogika yo‘nalishi talabalari uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: o‘zlashtirishi past o‘quvchilar, individual yondashuv, differensial ta‘lim, pedagogik metodika, boshlang‘ich ta‘lim, motivatsiya, didaktik o‘yinlar.

KIRISH

Zamonaviy ta‘lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri har bir o‘quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta‘lim jarayonini tashkil etishdan iboratdir. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichida o‘zlashtirishi past bo‘lgan bolalar bilan ishlash muammosi pedagogika fanining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Chunki ushbu bosqichda o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan munosabati, o‘qish motivatsiyasi va o‘ziga bo‘lgan ishonchi shakllanadi.

O‘zlashtirishi past bolalar bilan tizimli va maqsadli ishlamaslik ularning keyingi ta‘lim bosqichlarida ham qiyinchiliklarga duch kelishiga sabab bo‘ladi. Shu bois bunday o‘quvchilar bilan ishlashda ilmiy asoslangan, puxta metodik yondashuv zarur. Mazkur maqolada ana shu masalalar atroflicha tahlil qilinadi.

Asosiy qism

O‘zlashtirishi past bolalar tushunchasi va ularning pedagogik tavsifi

Pedagogik adabiyotlarda **o‘zlashtirishi past bolalar** deb ta‘lim dasturida belgilangan bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘zlashtirishda muntazam qiyinchiliklarga duch kelayotgan o‘quvchilarga aytiladi. Bunday holat quyidagi omillar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin: bilim olishga bo‘lgan motivatsiyaning pastligi; psixologik to‘siqlar (qo‘rquv,

ishonchsizlik);diqqat va xotiraning sust rivojlanganligi;oilaviy muhitning ta'limga yetarli darajada yo'naltirilmaganligi; individual yondashuvning yetishmasligi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'zlashtirishdagi muammolar vaqtida aniqlanib, to'g'ri metodika asosida bartaraf etilsa, ularning bilim darajasini sezilarli darajada oshirish mumkin.

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashning nazariy asoslari

O'zlashtirishi past o'quvchilar bilan ishlash metodikasi quyidagi nazariy asoslarga tayanadi:Individual yondashuv nazariyasi

Mazkur nazariya har bir o'quvchining psixologik, intellektual va ijtimoiy xususiyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Individual yondashuv orqali o'quvchining kuchli va zaif tomonlari aniqlanib, unga mos ta'lim strategiyasi ishlab chiqiladi.Differensial ta'lim nazariyasi

Differensial ta'lim o'quvchilarni bilim darajasiga ko'ra guruhlarga ajratgan holda o'qitishni tashkil etadi. Bu yondashuv o'zlashtirishi past bolalarga moslashtirilgan topshiriqlar berish orqali ularning muvaffaqiyatga erishish ehtimolini oshiradi.Faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim

Bu nazariyada o'quvchi ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida qaraladi. O'yin, muammo yechish, muloqot orqali bilimlarni o'zlashtirish o'zlashtirishi past bolalar uchun ayniqsa samarali hisoblanadi.

O'zlashtirishi past bolalar tushunchasi va uning pedagogik mazmuni

Pedagogik nuqtayi nazardan o'zlashtirishi past bolalar — bu ta'lim standartlari asosida belgilangan bilim, ko'nikma va malakalarni belgilangan muddatda to'liq egallay olmayotgan o'quvchilardir. Bunday holat o'quvchining intellektual imkoniyatlari pastligi bilan emas, balki turli obyektiv va subyektiv omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

O'zlashtirish darajasining pastligi doimiy yoki vaqtinchalik bo'lishi ehtimoli mavjud. Masalan, o'quvchining sog'lig'i, oilaviy muammolari, psixologik holati yoki o'quv muhitiga moslasha olmasligi uning o'qishdagi muvaffaqiyatsizlikka sabab bo'lishi mumkin. Shu bois pedagogik jarayonda o'zlashtirishi past bolalarni aniqlashda ularni "qobiliyatsiz" yoki "loqayd" deb baholashdan voz kechish, balki muammoning ildizini topishga intilish muhim hisoblanadi.

O'zlashtirishi pastlikning psixologik asoslari

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashning nazariy asoslarini tushunishda psixologik omillar alohida o'rin tutadi. Avvalo, bolaning bilish jarayonlari — diqqat, xotira, tafakkur va nutq rivoji ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar ushbu

jarayonlardan biri yetarli darajada rivojlanmagan bo'lsa, o'quv faoliyatida qiyinchiliklar yuzaga keladi.

Masalan, diqqatning beqarorligi bolaning dars davomida mavzuga jamlanishini qiyinlashtiradi. Xotiraning sustligi esa o'rganilgan materialni eslab qolish va qayta tiklashda muammolar keltirib chiqaradi. Tafakkur jarayonlarining sekinligi sababli o'quvchi tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish kabi aqliy amallarni bajarishda qiynaladi. Nutq rivojining yetarli emasligi esa o'z fikrini aniq ifodalash va tushunganini bayon etishga to'sqinlik qiladi.

Shuningdek, motivatsiya omili ham muhim ahamiyatga ega. O'qishga bo'lgan ichki qiziqishning pastligi, muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqish yoki o'ziga bo'lgan ishonchning yetishmasligi o'quvchining faolligini pasaytiradi. Shu sababli o'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda ularning psixologik holatini hisobga olish zarur.

Ijtimoiy-pedagogik omillar

O'zlashtirishi pastlik faqatgina individual psixologik xususiyatlar bilan emas, balki ijtimoiy muhit bilan ham chambarchas bog'liq. Oila muhitining ta'limga bo'lgan munosabati, ota-onalarning pedagogik savodxonligi, bolaning yashash sharoiti va ijtimoiy qo'llab-quvvatlanishi uning o'qishiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Agar oilada ta'limga yetarlicha e'tibor berilmasa, bolada o'qishga nisbatan befarqlik shakllanishi mumkin. Shuningdek, sinf jamoasidagi munosabatlar, tengdoshlar bilan muloqotdagi muammolar ham o'quvchining darsdagi faolligini pasaytiradi. Ba'zi hollarda o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasidagi pedagogik muloqotning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi ham o'zlashtirishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Didaktik asoslar va individual yondashuv

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda didaktik tamoyillarni to'g'ri qo'llash muhim ahamiyatga ega. Ta'limning tushunarliklik, izchillik, tizimlilik va faollik tamoyillari ushbu jarayonda asosiy mezon bo'lib xizmat qiladi. O'quv materialini oddiydan murakkabga qarab berish, ko'rgazmali vositalardan keng foydalanish va amaliy mashg'ulotlarga e'tibor qaratish o'zlashtirish darajasini oshirishga yordam beradi.

Individual yondashuv — o'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashning eng muhim nazariy asoslaridan biridir. Har bir bolaning o'ziga xos qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlari mavjudligini hisobga olgan holda darsni tashkil etish pedagogdan yuqori kasbiy mahoratni talab etadi. Individual topshiriqlar, differensial baholash va qo'llab-quvvatlovchi fikrlar orqali o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash mumkin. Pedagogik diagnostika va monitoring

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlash jarayonida pedagogik diagnostika muhim o'rin tutadi. Diagnostika orqali o'quvchining bilim darajasi, qiyinchiliklari va rivojlanish

dinamikasi aniqlanadi. Bu esa ta'lim jarayonini rejalashtirish va individual rivojlanish dasturlarini tuzishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Monitoring jarayoni doimiy va tizimli bo'lishi lozim. O'quvchining kichik yutuqlarini ham e'tiborsiz qoldirmaslik, ularni rag'batlantirish orqali ijobiy motivatsiya shakllantiriladi. Bu nazariy jihatdan o'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashning samaradorligini oshiradi.

Har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish, ta'lim jarayonida qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish va to'g'ri didaktik yondashuvni tanlash ushbu toifadagi o'quvchilar bilan ishlashda muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchining kasbiy mahorati, sabr-toqati va pedagogik madaniyati o'zlashtirishi past bolalarning muvaffaqiyatli rivojlanishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlash metodikasi

O'zlashtirishi past bolalar bilan ishlashda quyidagi metod va usullardan foydalanish tavsiya etiladi:

Ishni boshlashdan avval o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va qiyinchiliklari aniqlanadi. Bu jarayonda kuzatish, test va suhbat metodlaridan foydalaniladi. Individual reja asosida ishlash Har bir o'zlashtirishi past o'quvchi uchun alohida o'quv-reja ishlab chiqish muhimdir. Rejada: qisqa va aniq topshiriqlar; bosqichma-bosqich murakkablashuv; doimiy nazorat va rag'batlantirish ko'zda tutiladi.

Didaktik o'yinlar orqali o'qitish. Didaktik o'yinlar o'zlashtirishi past bolalarning diqqatini jalb qiladi va bilimlarni osonroq o'zlashtirishiga yordam beradi. Masalan:

“To'g'ri javobni top”;

“Savol-javob zanjiri”;

“Rasm asosida hikoya tuz”.

Rag'batlantirish va motivatsiya

O'zlashtirishi past bolalarni kichik yutuqlari uchun ham rag'batlantirish ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Maqtov, ijobiy baho va qo'llab-quvvatlash muhim omil hisoblanadi.

Ota-onalar bilan hamkorlik-Ota-onalar bilan muntazam aloqa o'rnatish o'quvchining ta'limdagi muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Uy sharoitida bajariladigan topshiriqlar bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'zlashtirishi past bolalar bilan ishlash metodikasi puxta rejalashtirilgan, ilmiy asoslangan va individual yondashuvga tayangan holda tashkil etilishi lozim. Boshlang'ich sinf bosqichida ushbu toifadagi o'quvchilar bilan samarali ishlash ularning keyingi ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatlarini belgilab beradi.

Didaktik o‘yinlar, differensial ta’lim, rag‘batlantirish va ota-onalar bilan hamkorlik orqali o‘zlashtirishi past bolalarning bilim darajasini oshirish mumkin. Shu bois ushbu metodikani amaliyotga keng joriy etish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Davlat ta’lim standarti. Boshlang‘ich ta’lim. – Toshkent, 2023.
3. Ishmuhamedov R.J. **Ta’limda interfaol metodlar.** – Toshkent: Fan, 2021.
4. Karimova S.H. **Pedagogik texnologiyalar asoslari.** – Toshkent, 2020.
5. Qodirova F.R. **Boshlang‘ich ta’lim metodikasi.** – Toshkent, 2019.
6. Vygotskiy L.S. **Psixologiya razvitiya rebenka.** – Moskva, 2018.

EPITHELIAL TUMORS OF THE EYELID.

**Esamuratov Oybek Ibragimovich., Radzhapov Adilbek Anvarbekovich.,
Karimov Rasulbek Khasanovich., Khudaibergenov Gulomboy Urinovich.,
Yakubov Alibek Bahodirovich.**
Urgench State Medical Institute.

Relevance of the topic: Today, among ophthalmological diseases, eyelid epithelial tumors account for approximately 85–90% of all eyelid tumors. Although benign tumors are also common among them, malignant tumors (especially basal cell carcinoma) are one of the most common diseases encountered in clinical practice. In general, solar radiation, environmental factors, decreased immunity in the human body, and age factors play an important role in the development of these tumors. Therefore, in-depth study of the morphological and immunohistochemical characteristics of epithelial tumors is an important role in the development of early diagnosis and effective treatment tactics.

The purpose of the study: to study the clinical, morphological and immunohistochemical characteristics of epithelial tumors of the eyelid and to evaluate their diagnostic value.

Research materials and methods: Biopsies and post-surgical materials from patients who underwent surgery for eyelid tumors were studied as research materials. Histological examination, hematoxylin-eosin staining, immunohistochemical analysis using markers such as Ki-67, p53, CK (cytokeratins). Morphometric parameters were assessed using microscopic digital software.

Research results: According to the results of the study, the most common type of epithelial eyelid tumors is basal cell carcinoma, which is mainly observed in elderly patients. Papilloma, keratoacanthoma, and seborrheic keratoses predominated among benign tumors. Morphologically, malignant tumors showed cellular atypia, increased mitoses, and disruption of the basement membrane. High levels of Ki-67 expression indicated proliferative activity of the tumor. Increased levels of the p53 marker were found to be associated with genetic damage and malignancy processes.

Conclusion: In conclusion, it can be said that 1. Basal cell carcinoma is the most common malignant tumor among epithelial tumors of the eyelid. 2. Morphological and immunohistochemical studies are important for early diagnosis. 3. Markers such as Ki-67 and p53 are reliable indicators for assessing the proliferative activity of a tumor and the degree of malignancy. 4. The results obtained will serve to improve differential diagnosis and treatment tactics in clinical practice.

Used literature.

1. Shields J.A., Shields C.L. *Eyelid tumors: diagnosis and management*. – Philadelphia, 2017.
2. Cook B.E., Bartley G.B. Epidemiologic characteristics and clinical course of patients with malignant eyelid tumors.
3. WHO Classification of Skin Tumours, 5th edition.
4. Каримов Р. Х., Мусаев У. М., Рузметова Д. Т. ЯТРОГЕНИЯ НА ПРИМЕРАХ ИЗ ПРАКТИКИ (По данным лет обзор) //International conference on multidisciplinary science. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 10-12.
5. Sabirjanevich YB, Khasanovich KR, Safarboevich RS. RELATIONSHIP OF OTHER TYPES OF DISEASES WITH EYE DISEASES. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. 2024;2(1):29-35.
6. Sabirjanevich YB, Khasanovich KR, Tulibaevna RD, Safarboevich RS. RATE OF GLAUCOMA IN PENSION AGE CITIZENS (2023 in the example of the city of Urganch). International Journal of Alternative and Contemporary Therapy. 2024;2(1):4-7.
7. Эсамуратов, О., Раджапов, А., Каримов, Р., Худайбергенов, Ф., & Якубов, А. (2026). КЎЗ ҚОВОҒИ ЭПИТЕЛИАЛ ЎСМАЛАРИ. INTERNATIONAL CONFERENCE ON MEDICINE, SCIENCE, AND EDUCATION, 2(10), 259–260. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18175889>

SHASHMAQOM MILLIY MUSIQASIMIZ DURDONASI

Dawletbaeva G

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali “Drammaturgiya”
kafedrası 4-kurs talabasi

Yuldasheva Z

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali “Xalq ijodiyoti”
kafedrası katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada O‘zbekistonda va Markaziy Osiyoda asrlar davomida shakllangan milliy musiqa merosimiz – Maqom san’atining tarixi , evolyutsion bosqichlari va nazariy asoslarini tahlil qilinadi . Maqomning musiqiy nazariya, falsafa va ijro an’analari bilan uzviy bog‘liqligi ilmiy jihatdan asoslanadi. Musiqashunoslarning bu borada olib brogan tadqiqotlari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Shashmaqom, maqom, musiqa, lad, sho‘ba, lad, nazariya , tasavvuf

Abstract: This scientific article analyzes the history, developmental stages, and theoretical foundations of the art of maqom, our national musical heritage, which has been formed over the centuries in Uzbekistan and Central Asia. The inextricable connection of maqom with music theory, philosophy, and performing traditions is scientifically substantiated. This article focuses on research conducted by musicologists.

Keywords: Shashmaqom, maqom, music, harmony, branch, harmony, theory, mysticism

Аннотация: В данной научной статье анализируются история, этапы развития и теоретические основы искусства макома – нашего национального музыкального наследия, формировавшегося на протяжении веков в Узбекистане и Средней Азии. Научно обосновывается неразрывная связь макома с музыкальной теорией, философией и исполнительскими традициями. В статье рассматриваются исследования, проведенные музыковедами.

Ключевые слова: Шашмаком, маком, музыка, гармония, ветвь, гармония, теория, мистицизм

Maqomlar ko‘pchilik Sharq xalqlari musiqa merosida mavjud. Ular shu xalqlar milliy musiqasining asosini tashkil etadi. Maqomlar nazariy va amaliy asosga ega bo‘lib , mazkur xalqlar musiqa san’atini ustozona uslubidagi namunasidir. Maqomlar ma‘lum tartibda yaratilgan turkumli musiqiy majmua bo‘lib , o‘tmish bastakorlik ijodiyotining o‘ziga xos sayqal berilgan turidir. Keng ma’noda esa maqomlar xalq musiqasi qomusidir. Chunki ularda , Shashmaqomda o‘zbek xalqi musiqasiga xos

ohanglar , ritmik xususiyatlar , doira usullari, she'riyat bilan xalq ashula yo'llarining bog'lanish qoidalariga asoslangan qator jabhalar o'z ifodasini topgan. Shu bois hozirda maqom masalalarini o'rganishga , maqom ijrochiligidagi uslublarni aniqlash va o'zlashtirish ishiga jiddiy ahamiyat berilmoqda . Maqom nima? Maqom so'zi arabcha „o'rin” „joy” „makon” musiqa istilohida esa „parda” degan ma'nolarni bildiradi. Maqom muayyan pardadan boshlanadigan lad-tonallikni hamda ularga mos keladigan kuy va ashulalar majmuasini ifodalaydi. „G'iyosul-lug'at “ izohli qomusining muallifi Muhammad Giyosuddin o'tmish va zamondosh olimlarning mulohazalariga tayanib , maqom iborasini quyidagicha ta'riflagan : „ Maqom- pardai surudro go'yand” ya'ni „ Maqom deb kuy va ashulalar pardasiga aytiladi”. 1 Maqom so'zi kuylarning lad hamda tonallik tushunchalari bilan bog'liq ekan, ularning yuzaga kelish tarixi qadim zamonlarga, kasbiy musiqa paydo bo'lgan davrlarga borib taqaladi. Lekin maqom atamasi Sharq xalqlari musiqasida taxminan IX asrlardan qo'llanila boshlagan. Musiqaga doir eski manbalardan ma'lumki, maqomlarning tarixiy, nazariy va amaliy tomonlari bor. Ularning nazariy masalalari IX-XVII asrlarda yashab ijod etgan al-Kindiy, Forobiy, Xorazmiy, ibn Sino, Urmaviy, Sheroziy Marog'iy, Jomiy, Husayniy, Kavkabiy, Darvishali singari buyuk olimlarning risolalarida chuqur ilmiy asosda sharhlab berilgan. 2 Shashmaqom o'zbek xalqi musiqa merosida juda katta o'rin tutadi. Bu maqom turkumi cholg'u va ashula yo'llarida milliy musiqaning boy ohanglari, ritmik xususiyatlari, doira usullari, kuylarga she'r matnlarini moslab tushira bilish qoidalari bilan bog'liq qator jihatlar mujassamlashgan. Shashmaqom musiqa merosimizning asosini tashkil etadi. Shashmaqomda 250 ga yaqin cholg'u va ashula yo'llarini o'z ichiga oladi. Shashmaqom fors va arabcha so'zlarning birikmasi bo'lib , „ Olti maqom “ deganidir. Shashmaqom tarkibidagi Buzruk , Rost , Navo, Dugoh, Segoh, Iroq maqomlarining har biri yirik shakldagi turkumli asarlar bo'lib , 20 dan 45 tagacha katta va kichik hajmdagi maqom yo'llarini o'z ichiga oladi. Shashmaqom mushkilot va nasr bo'limidan tashkil topgan. Avvalo cholg'u bo'limi to'g'risida fikr yuritsak, maqomlarning cholg'u bo'limi bir xil nomlar bilan ataladigan cholg'u qismlardan tashkil topar ekan, ularning ohanglari turlicha bo'lsa-da, doira usullari bir xildir. Ular tasnif, tarje, gardun, muxammas va saqil nomlari bilan mashhurdir. O'z o'rnida bular ham o'z ma'no mazmuniga ega: 1.Tasnif- sinflangan, yaratilgan 2. Tarje – qaytarish, qaytarma kuy 3. Gardun- falak, osmon gardishi 4. Muxammas- beshlik 5. Saqil- vazmin, og'ir Shashmaqomning ashula bo'limidagi sho'balar ham bastakorlik san'ati an'alarining mahsuli sifatida yuzaga kelgan. Shashmaqom ashula bo'limlari 200 dan ortiq turli shakldagi ashulalarni o'z ichiga oladi. Lekin ularning asosida yaratilgan yuzlab ajoyib kuy va ashula variantlari mavjud. Shashmaqomning ashula bo'limi anchagina murakkab sho'balardan tashkil topgan. Ular maqomlarning

cholg`u bo`limidagi qismlari birin-ketin ijro etilgandan so`ng turkum tarzida aytiladi. Ashula bo`limida tuzilish jihatidan bir-biridan ajralib turadigan ikki xil sho`balar guruhi mavjud. bulardan birinchisiga saraxbor, talqin, nasr kabi sho`balar va ufar qismi, ikkinchisiga esa asosan savt – mo`g`ulcha shaklida tuzilgan sho`balar kiradi. Har bir maqom turkumi saraxbor bilan boshlanadi. Ularning qisqacha tavsifi quyidagicha: Saraxbor- („sar” (fors-toj) bosh , „axbor”- xabar) ya`ni bosh xabar . Bu ibora ashula turkumlari tuzulishidan, darak beruvchi bosh ashula yo`li, aniqrog`I ashula bo`limining bosh mavziyidir. Talqin so`zi arabchada „tushuntirish” „nasixat qilish “ ma`nolarini bildiradi. Talqin sho`basiga mos she`rlar ramal bahridan bo`lib, „foilotun-foilotun-foilotun-foilon” shakliga ega. Nasr so`zi arabcha so`z bo`lib „ sochma asar” „ko`mak” „asar” kabi ma`nolarni ifodalaydi. Bunday namunalar Shashmaqomda o`n to`rttadir. Ularga aytiladigan she`r vazni hazaj bahrida bo`lib, „mafoilon-mafoilon-mafoilon-mafoilon” shakliga ega . Ufar- maqomlarning yakunlovchi qismi bo`lib, sho`xroq doira usulida ijro etiladi. Og`zaki an`anada „bum ba-ka bum bak” yoki „bum ba-ka-bak bum bak “ deb ifoda etiladi. Maqom ashula bo`limining ikkinchi guruh sho`balari savt va mo`g`ulcha usulida ijro etiladigan ashula yo`llaridir. Faqat Navo maqomida Mustaxzodi Navo sho`basi talqin doira usulida ijro etiladi. Ikkinchi guruh sho`balari asosan besh qisimli b`olib, bosh ashula yo`lidan tashqari shoxobchalari talqincha, qashqarcha, so`iynoma, ufar deb nomlanadi va shu nomli doira usullari jo`rligida ijro etiladi. Ular ramal, komil, muzore, rajaz, mutaqorib nomli bahrdagi she`rlar bilan o`qiladi. Ikkinchi guruh sho`balari orasida Rok, Buxoro Iroqi, Mustaxzodi Navo o`z tuzilishi bilan savt va mo`g`ulcha nomli sho`balardan farq qiladi va ularning bosh qismi saraxbor yoki talqin usullarida ijro etiladi. Shu o`rinda maqom atamasining tasavvuf istilohida kelishiga bir nazar tashlash maqsadga muvofiq. Maqom iborasi tasavvufda ma`naviy kamolot yo`li (tariqat)ning 7 ta asosiy bosqichlarini anglatadi. Demak maqom deganda ma`lum harakat nazarda tutilib, bu jarayon mazmunini solik (yo`lovchi, murid) ning suluk (tariqat yo`llari) bosqichlari bo`ylab safari va shu asnoda o`z maqsadi sari ma`naviy yuksalishi belgilaydi. Maqomlar bilan bog`liq yuqorida muxtasar qayd etilgan masalalarga yanada oydinlik kiritish borasida Bobur Mirzo va Boburiylar madaniy hayoti bilan bog`liq ilmiy merosini maxsus tadqiqotlar asosida atroflicha o`rganish – musiqashunoslik va manbashunoslik fani oldida turgan muhim ilmiy vazifalardandir.

3 XULOSA Milliy musiqa san`atimiz , hech shubhasiz , boy va qadimiy tarixga ega. Musiqa – qalb ko`zgusi. Musiqaga tarjimon kerak emas. Yaxshi kuy va mohirona ijro qalblarni tez zabt eta oladi. Xulosa o`rnida shuni ta`kidlash joizki, maqom san`ati dunyo xalqlari tomonidan e`tirof etilayotgan ekan, milliy musiqamiz tarixini

mukammal o`rganish barobarida , ularga hurmat bilan qarash va asrab avaylash kelajak avlodga yetkazish – bizning oliy maqsadimiz bo`lmog`i lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Is'hoq Rajabov. Maqom asoslari. -T., 2019
2. Abdurauf Fitrat. O`zbek klassik musiqasi va uning tarixi. 1926
3. Oqilxon Ibrohimov. Maqomlar tarixi va nazariyasi . 2023
4. Oqilxon Ibrohimov. Maqom asoslari
5. Rajabov I. Maqomlar masalasiga doir. -T.: O`zadabiynashr, 1963
6. Oyxo`jayeva Sh. Maqom taronalari. -T.: 2011
7. Muhammad Giyosuddin. Giyos-ul-lug`ot. Childi 2 „Adib” , - Dushanbe, 1988

VOLEYBOL SPORT TURINI O'ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI

Baxodirov Sarvar Sirojiddinovich

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

“Jismoniy madaniyat” kafedrası o‘qituvchisi

e-mail: bsarvar49422@gmail.com

Shomirzayev Lochin Zokirjon o‘g‘li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar fakulteti "Jismoniy madaniyat " yo‘nalishi talabasi

e-mail: azamjonavazbekov.4@gmail.com

ANOTATSIYA: Ushbu maqolada voleybol sport turining O‘zbekistonda shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda hozirgi kundagi holati ilmiy-tahliliy jihatdan yoritilgan. Tadqiqotda voleybolning jismoniy tarbiya tizimidagi o‘rni, yoshlar sportini rivojlantirishdagi ahamiyati, sport infratuzilmasining takomillashuvi va malakali sportchilar tayyorlash jarayonining ilmiy-metodik asoslari tahlil qilingan. Shuningdek, mustaqillik yillarida voleybol sportining ommalashuvi, milliy terma jamoalar faoliyati hamda xalqaro musobaqalardagi ishtiroki keng ko‘rib chiqilgan. Maqolada sport pedagogikasi va sport nazariyasiga asoslangan xulosalar keltirilib, voleybol sportini rivojlantirish istiqbollari ilmiy asosda yoritilgan.

Kalit so‘zlar voleybol, sport, jismoniy tarbiya, O‘zbekiston sporti, yoshlar sporti, sport infratuzilmasi, sport pedagogikasi, terma jamoa

Аннотация В данной статье научно-аналитически рассматривается процесс становления и развития волейбольного спорта в Узбекистане, а также его современное состояние. Проанализирована роль волейбола в системе физического воспитания, его значение в развитии детско-юношеского спорта, совершенствование спортивной инфраструктуры и научно-методические основы подготовки квалифицированных спортсменов. Особое внимание уделено развитию волейбола в годы независимости, деятельности национальных

сборных команд и участию в международных соревнованиях. В статье представлены обоснованные выводы и определены перспективы дальнейшего развития волейбольного спорта в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: волейбол, спорт, физическое воспитание, спорт Узбекистана, молодежный спорт, спортивная инфраструктура, спортивная педагогика, сборная команда.

Voleybol sport turi O‘zbekistonda jismoniy tarbiya va sport tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanib, uzoq tarixiy rivojlanish bosqichlarini bosib o‘tgan. Ushbu sport turining respublika hududida keng ommalashuvi XX asrning birinchi yarmiga to‘g‘ri keladi. Dastlab voleybol harbiy qismlar, oliy o‘quv yurtlari hamda ishlab chiqarish jamoalarida jismoniy tayyorgarlikni oshirish va jamoaviylikni shakllantirish vositasi sifatida qo‘llanilgan. Shu davrdan boshlab voleybol sporti aholining turli qatlamlari orasida mashhur bo‘la boshlagan va uning rivoji uchun zarur tashkiliy hamda moddiy-texnik sharoitlar vujudga kelgan.

Sobiq ittifoq davrida voleybol sportining rivojlanishi markazlashgan sport tizimi asosida amalga oshirilgan bo‘lib, sport maktablari va ixtisoslashtirilgan seksiyalar faoliyati keng yo‘lga qo‘yilgan. O‘zbekiston sportchilari ittifoq miqyosidagi chempionatlar va spartakiadalarda faol ishtirok etib, yuqori sport natijalariga erishganlar. Bu davrda voleybol mashg‘ulotlari ilmiy-metodik asosda olib borilib, sportchilarning jismoniy sifatlari, texnik va taktik tayyorgarligini rivojlantirishga katta e‘tibor qaratilgan. Ayniqsa, yoshlar va o‘smirlar orasida voleybolni ommalashtirish orqali sport zaxirasini shakllantirish muhim vazifa sifatida belgilangan. O‘zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi voleybol sporti rivojida sifat jihatdan yangi bosqichni boshlab berdi. Davlat miqyosida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar natijasida voleybol sporti ham tubdan yangilandi. Respublika miqyosida voleybol federatsiyasi faoliyati mustahkamlanib, milliy chempionatlar, kubok musobaqalari va hududiy turnirlar muntazam o‘tkazila boshlandi. Bu esa

sportchilarning musobaqaviy tajribasini oshirish, iqtidorli yoshlarni aniqlash va yuqori malakali sportchilarni tayyorlashga xizmat qildi.

Mustaqillik yillarida ta'lim tizimi orqali voleybol sportini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Umumta'lim maktablari, akademik litseylar va oliy ta'lim muassasalarida voleybol mashg'ulotlari jismoniy tarbiya darslarining muhim tarkibiy qismi sifatida joriy etildi. Natijada yosh avlodning jismoniy faolligi oshib, sog'lom turmush tarziga bo'lgan munosabati mustahkamlandi. Oliy ta'lim muassasalarida esa voleybol sporti nazariyasi va metodikasi chuqur o'rgatilib, malakali murabbiy va mutaxassislar tayyorlash tizimi shakllandi. Hozirgi bosqichda O'zbekistonda voleybol sporti rivoji ilmiy yondashuv asosida amalga oshirilmoqda. Sportchilarning tayyorgarlik jarayonida sport pedagogikasi, sport fiziologiyasi, biomexanika va psixologiya fanlarining zamonaviy yutuqlaridan keng foydalanilmoqda. Mashg'ulot jarayonlarida yuklamalarni rejalashtirish, sportchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish va tiklanish jarayonlarini nazorat qilish orqali yuqori sport natijalariga erishish maqsad qilib qo'yilgan. Bu holat voleybol sportining professional darajada rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Voleybol sportining ijtimoiy ahamiyati ham alohida e'tiborga loyiqdir. Ushbu sport turi yoshlarni jamoaviylik, intizom, o'zaro hurmat va mas'uliyat kabi muhim ijtimoiy fazilatlarga o'rgatadi. Ayniqsa, qizlar va ayollar o'rtasida voleybol sportining keng tarqalishi ularning jismoniy salomatligini mustahkamlash bilan bir qatorda, jamiyatdagi faolligini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Shu bois voleybol sporti O'zbekistonda sog'lom avlodni tarbiyalash, sport madaniyatini yuksaltirish va xalqaro sport maydonida munosib o'rin egallashda muhim omil bo'lib qolmoqda Voleybol sporti O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport tizimining ajralmas qismi sifatida rivojlanib kelmoqda. Ushbu sport turi nafaqat jismoniy sifatlarni oshirish, balki ijtimoiy va tarbiyaviy funksiyalarni bajarishda ham muhim rol o'ynaydi. Voleybolning O'zbekistonga kirib kelishi XX asrning boshlariga to'g'ri keladi, dastlab harbiy va oliy o'quv yurtlarida mashg'ulot vositasi sifatida qo'llanilgan. Shu davrdan boshlab

voleybolning tashkil etilgan shaklda mashgʻulotlari, birinchi musobaqalari va seksiyalar tarmogʻi rivojlandi.

Sobiq ittifoq davrida Oʻzbekiston sportchilari voleybol boʻyicha respublika va ittifoq miqyosidagi musobaqalarda faol ishtirok etishgan. Bu davrda sportchilarning texnik tayyorgarligi, taktik bilimlari va jismoniy kuch koʻrsatkichlari tizimli ravishda oshirildi. Shu bilan birga, yoshlar sport maktablari va ixtisoslashtirilgan voleybol toʻgaraklari orqali sportni ommalashtirish, iqtidorli yoshlarni aniqlash va ularni yuqori natijaga yetaklash imkoniyati yaratildi. 1991-yildan keyin Oʻzbekiston mustaqil davlat sifatida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga oʻz strategiyasini yoʻlga qoʻydi. Shu davrdan boshlab voleybol sporti mustaqil milliy federatsiya tomonidan boshqarila boshladi. Milliy chempionatlar, hududiy turnirlar va xalqaro musobaqalarda ishtirok etish imkoniyati sportchilarning malakasini oshirdi. Shu bilan birga, zamonaviy tayyorgarlik metodlari joriy qilindi, mashgʻulot dasturlari ilmiy asosga tayangan holda ishlab chiqildi va individual yondashuv tatbiq etila boshlandi.

Oʻzbekistonda voleybol sportining rivojlanishida taʼlim tizimi ham muhim oʻrin tutadi. Umumtaʼlim maktablari, kasb-hunar va akademik litseylar jismoniy tarbiya darslarida voleybol mashgʻulotlarini muntazam oʻtkazadi. Bu yosh avlodning jismoniy salomatligini mustahkamlash, tezkorlik va chidamlilik kabi jismoniy koʻnikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Oliy taʼlim muassasalarida esa voleybol sporti nazariyasi va metodikasi chuqur oʻrgatiladi, murabbiy va hakamlar tayyorlanadi, shuningdek sport menejerlarini shakllantirish yoʻli bilan voleybol tizimi professional darajaga koʻtariladi. Bugungi kunda Oʻzbekistonda voleybol sportining rivojlanishi ilmiy yondashuv bilan mustahkamlangan. Sportchilarning tayyorgarligi zamonaviy sport fiziologiyasi, biomexanika va sport pedagogikasi yutuqlariga tayangan holda amalga oshiriladi. Mashgʻulotlarda yuklamalarni individual xususiyatga moslashtirish, jarohatlarning oldini olish, psixologik tayyorgarlikni oshirish kabi jihatlar tizimli ravishda joriy etilgan. Bu esa sportchilarning musobaqaviy darajasini oshirish va professional voleybol tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, voleybol sporti O‘zbekistonda ijtimoiy ahamiyatga ega. U yoshlarni jamoaviylik, intizom, mas’uliyat va mehnatsevarlikka o‘rgatadi. Ayollar sporti rivojida voleybolning roli alohida e‘tiborga loyiq. Qizlar va ayollar orasida voleybolni ommalashtirish ularning sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, ijtimoiy faolligini oshirish va sport madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, voleybol nafaqat sport turi, balki tarbiyaviy va ijtimoiy vosita sifatida O‘zbekistonda muhim o‘rin tutmoqda. Voleybol sporti O‘zbekistonda yuqori sport natijalariga erishish bilan birga, xalqaro maydonda ham o‘zining nufuzini oshirmoqda. Osiyo va jahon musobaqalarida O‘zbekiston voleybolchilari qatnashib, mamlakat sportining brendini shakllantirishga yordam bermoqda. Shu bilan birga, yosh sportchilarning xalqaro tajribaga ega bo‘lishi milliy sport tizimini modernizatsiya qilish, ilmiy-metodik yondashuvni kuchaytirish va professional murabbiylar tayyorlash imkonini beradi.

XULOSA: O‘zbekistonda voleybol sport turi uzoq tarixiy rivojlanish yo‘lidan o‘tgan va bugungi kunda jismoniy tarbiya tizimining muhim tarkibiy qismiga aylangan. Dastlabki bosqichlarda voleybol harbiy qismlar, oliy o‘quv yurtlari va ishlab chiqarish jamoalarida jismoniy tayyorgarlikni oshirish vositasi sifatida qo‘llanilgan bo‘lsa, sobiq ittifoq davrida sportchilar respublika va ittifoq miqyosidagi musobaqalarda faol ishtirok etib, yuqori natijalarga erishdilar. Shu davrda sport maktablari va ixtisoslashtirilgan to‘garaklar orqali yoshlar orasida voleybolni ommalashtirish tizimi shakllangan.

Mustaqillik davrida voleybol sporti milliy federatsiya tomonidan tizimli rivojlantirila boshlandi. Milliy chempionatlar, hududiy turnirlar va xalqaro musobaqalarda qatnashish imkoniyati sportchilarning malakasini oshirdi. Ta’lim tizimi orqali yosh avlodning jismoniy salomatligi, chidamliligi va jamoaviy fazilatlari rivojlantirildi. Oliy ta’lim muassasalarida esa malakali murabbiylar va sport menejerlari tayyorlanishi voleybol tizimini professional darajaga olib chiqdi.

Hozirgi davrda voleybol sporti ilmiy yondashuv asosida rivojlanmoqda. Sportchilarning tayyorgarligi biomexanika, sport fiziologiyasi va psixologiya

yutuqlariga tayangan holda amalga oshiriladi. Mashg‘ulotlar individual xususiyatlar, jarohatlarning oldini olish va psixologik tayyorgarlikni hisobga olgan holda rejalashtiriladi. Shu bilan birga, voleybol sporti yoshlar va ayollar tarbiyasida ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lib, jamoaviylik, intizom va mas‘uliyat kabi fazilatlarni shakllantiradi.

Umuman olganda, voleybol O‘zbekistonda nafaqat sport turi sifatida, balki tarbiyaviy, ijtimoiy va milliy sport tizimini rivojlantirish vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu sport turi kelgusida ham yosh avlodni sog‘lom, intizomli va faol qilish, shuningdek xalqaro maydonda mamlakatimiz sportining nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmatqulovna, Sitora Elova. "10-12 YOSHLI YENGIL ATLETIKALI O‘QUVCHILARNI CHIDAMLILIGINI RIVOJLANTIRISH." *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS* 91.1 (2025): 273-278.
2. Axmatqulovna, S. E. (2025). 9-10 YOSHLI O‘G‘IL BILALARNI YENGIL ATLETIKA TURLARIGA SARALASH. *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 91(1), 267-272.
3. Axmatkulovna, Elova Sitora. "QISQA MASOFAGA YUGURUVCHILARNI JISMONIY SIFATLARINI OSHIRISH YO ‘LLARI." *Modern education and development* 36.2 (2025): 31-35.
4. Elova, Sitora Axmatkulovna. "THE FORMATION OF THE QUALITY OF RAPID STRENGTH OF A SHORT-DISTANCE STUDENT YOUTH." *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal* 6.03 (2025): 125-133.
5. Элова, С. (2025). ФОРМИРОВАНИЕ УРОВНЯ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ В БЕГЕ НА КОРОТКИЕ ДИСТАНЦИИ. *Предпринимательства и педагогика*, 4(1), 182-190.

6. ELOVA, S. "QISQA MASOFALARGA YUGURUVCHILARNI TEXNIK TAYYORGARLIGINI SHAKLLANISH DARAJASI." *SCIENCEPROBLEMS. UZ* *Учредители: ООО "Scienceproblems team"* 5.2 (2025): 626-629.
7. Elova, Sitora. "THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF THE USE OF NEW PEDAGOGICAL METHODS IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES IN INCREASING THE PHYSICAL ACTIVITY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF THE GAME METHOD)." *Archive of Conferences*. 2021.
8. Axmatkulovna, Elova Sitora. "Qisqa Masofaga Yuguruvchilarni Mashg 'Ulotlarida Vosita Va Usullarni Qo 'Llanishi." *Miasto Przyszłości* 50 (2024): 526-528.
9. Axmatkulovna, Elova Sitora, and Ergasheva Zulayxo Sodiqovna. "Dars tahlili, turlari va uning pedagogik ahamiyati." *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi* 11 (2023): 145-147.

**“ SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASI TUSHUNCHASI VA UNING
PSIXOLOGIYA FANIDAGI O‘RNI”**

Osiyo xalqaro universiteti

1-kurs magistranti

Rajapov Alisher Jumaniyazovich

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada shaxs psixodiagnostikasi tushunchasi, uning shakllanish jarayoni hamda psixologiya fanidagi o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shaxs psixodiagnostikasining asosiy maqsad va vazifalari, shuningdek, shaxsning individual-psixologik xususiyatlarini aniqlashdagi metodologik ahamiyati yoritib beriladi. Maqolada psixodiagnostikaning psixologiya fanining boshqa yo‘nalishlari bilan uzviy bog‘liqligi, amaliy psixologik faoliyatdagi o‘rni va zamonaviy psixologiyada tutgan mavqei asoslab beriladi. Shaxs psixodiagnostikasi ta’lim, klinik, konsalting va ijtimoiy-psixologik amaliyotda muhim ilmiy-amaliy vosita ekanligi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: shaxs, psixodiagnostika, psixologiya fani, psixologik baholash, individual xususiyatlar, test, metodika.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается понятие психодиагностики личности, процесс её становления и место в системе психологической науки. Анализируются основные цели и задачи психодиагностики личности, а также её методологическое значение в изучении индивидуально-психологических особенностей человека. Раскрывается взаимосвязь психодиагностики личности с другими направлениями психологии и её роль в практической психологической деятельности. Обосновывается значимость психодиагностики личности в образовательной, клинической, консультативной и социальной психологии.

Ключевые слова: личность, психодиагностика, психологическая наука, психологическая оценка, индивидуальные особенности, тест, методика.

ANNOTATION

The article analyzes the concept of personality psychodiagnosics, its formation and role in psychological science. The main goals and objectives of personality psychodiagnosics, as well as its methodological significance in studying individual psychological characteristics, are examined. The relationship between personality psychodiagnosics and other branches of psychology is revealed, and its importance in practical psychological activities is substantiated. The article emphasizes the role of

personality psychodiagnostics in education, clinical psychology, counseling, and social psychological practice.

Keywords: personality, psychodiagnostics, psychological science, psychological assessment, individual characteristics, test, methodology.

Kirish

Bugungi kunda psixologiya fanining eng muhim va tez rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biri shaxsni ilmiy asosda o‘rganish hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti, ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi hamda inson omilining ahamiyati ortib borishi shaxs psixologiyasiga bo‘lgan ehtiyojni kuchaytirmoqda. Ayniqsa, shaxsning individual-psixologik xususiyatlarini aniqlash, baholash va tahlil qilish masalalari amaliy psixologiya oldida muhim vazifalar sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Shaxsni o‘rganishda psixodiagnostika muhim ilmiy-amaliy vosita hisoblanadi. Psixodiagnostika orqali shaxsning intellektual, emotsional, irodaviy, motivatsion va ijtimoiy xususiyatlarini aniqlash mumkin. Shu bois shaxs psixodiagnostikasi nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo‘lib, ta‘lim, sog‘liqni saqlash, mehnat psixologiyasi, konsalting va klinik amaliyotda keng qo‘llaniladi. Mazkur maqolaning maqsadi shaxs psixodiagnostikasi tushunchasini ilmiy jihatdan yoritish hamda uning psixologiya fanidagi o‘rni nazariy tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism

Shaxs psixodiagnostikasi tushunchasi va mohiyati. Psixodiagnostika — bu shaxsning individual-psixologik xususiyatlarini aniqlash, baholash va prognozlashga qaratilgan ilmiy-amaliy faoliyatdir. “Psixodiagnostika” atamasi ilk bor XX asr boshlarida ilmiy muomalaga kiritilgan bo‘lib, psixologik testlar va baholash metodlarining rivojlanishi bilan bevosita bog‘liqdir.

Shaxs psixodiagnostikasi esa psixodiagnostikaning muhim yo‘nalishi bo‘lib, shaxs tuzilmasi, xarakteri, temperament, qobiliyatlar, ehtiyojlar, motivlar va emotsional holatlarni o‘rganishga qaratilgan. Ushbu yo‘nalish shaxsni yaxlit tizim sifatida tahlil qilishni nazarda tutadi.

Shaxs psixodiagnostikasining asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi: shaxsning individual-psixologik xususiyatlarini aniqlash; shaxs rivojlanish darajasini baholash; psixologik muammolarni aniqlash va prognoz qilish; psixologik yordam va korreksiya uchun asos yaratish. Shaxs psixodiagnostikasining psixologiya fanidagi o‘rni

Shaxs psixodiagnostikasi umumiy psixologiya, shaxs psixologiyasi, differensial psixologiya va amaliy psixologiya bilan uzviy bog‘liqdir. U psixologik nazariyalarni amaliyot bilan bog‘lovchi muhim ilmiy bo‘g‘in sifatida namoyon bo‘ladi.

Psixologiya fanida shaxsni o'rganish turli yondashuvlar asosida amalga oshiriladi. Psixodiagnostika ushbu yondashuvlarni empirik ma'lumotlar bilan boyitadi. Masalan, shaxs nazariyalarida ilgari surilgan g'oyalar psixodiagnostik metodlar orqali tekshiriladi va amaliy jihatdan asoslanadi.

Shuningdek, shaxs psixodiagnostikasi psixologik xizmat tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Ta'lim muassasalarida o'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash, kasbga yo'naltirish, ijtimoiy moslashuvni baholash aynan psixodiagnostik tadqiqotlar orqali amalga oshiriladi. Shaxs psixodiagnostikasining metodologik asoslari

Shaxs psixodiagnostikasi ilmiylik, tizimlilik, ob'ektivlik va etik tamoyillarga asoslanadi. Psixodiagnostik tadqiqotlarda testlar, so'rovnomalar, kuzatish, suhbat va proektiv metodikalardan foydalaniladi.

Metodologik jihatdan psixodiagnostika shaxsni faqat natijalar yig'indisi sifatida emas, balki murakkab psixologik tizim sifatida o'rganishni talab qiladi. Shu sababli zamonaviy psixologiyada kompleks diagnostik yondashuv ustuvor hisoblanadi. Zamonaviy psixologiyada shaxs psixodiagnostikasining ahamiyati

Hozirgi davrda shaxs psixodiagnostikasi yangi ilmiy yondashuvlar va texnologiyalar bilan boyib bormoqda. Kompyuterlashtirilgan testlar, raqamli baholash tizimlari shaxsni o'rganish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Shaxs psixodiagnostikasi shaxs rivojlanishini prognoz qilish, psixologik salomatlikni saqlash va ijtimoiy moslashuvni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, shaxs psixodiagnostikasi psixologiya fanining muhim va ajralmas yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. U shaxsning individual-psixologik xususiyatlarini ilmiy asosda o'rganish, baholash va rivojlantirish imkonini beradi. Shaxs psixodiagnostikasining psixologiya fanidagi o'rni nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashda namoyon bo'lib, zamonaviy psixologik xizmatning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent.
2. Karimova V. M. **Psixodiagnostika asoslari**. – Toshkent : Fan, 2020.
3. G'oziyev E. F. **Umumiy psixologiya**. – Toshkent, 2019.
4. Ananyev B. G. **Человек как предмет познания**. – Санкт-Петербург, 2018.
5. Leontyev A. N. **Деятельность. Сознание. Личность**. – Москва, 2017.
6. Rorschach H. **Psychodiagnostics**. – New York, 2019.
7. Anastasi A., Urbina S. **Psychological Testing**. – New Jersey, 2020.

THE SPECIFIC EFFECTIVENESS OF STORYTELLING ON VOCABULARY RETENTION IN PARTICULAR AGE GROUP

**Samarkand State
Institute of Foreign Languages
5th year students
Aliyarova Shokhsanam
Baydilov Khojiakbar**

Abstract

Storytelling has long been recognized as a powerful pedagogical tool, particularly in language education, where meaningful context plays a crucial role in vocabulary acquisition and retention. This article explores the specific effectiveness of storytelling in enhancing vocabulary retention among a particular age group, with a primary focus on young learners aged 7–10 years. The study is grounded in cognitive and educational theories that emphasize the role of narrative structure, emotional engagement, and contextualized input in long-term memory formation. Vocabulary retention is examined not merely as the ability to recall isolated lexical items, but as the capacity to understand, use, and transfer newly acquired words in communicative situations.

The article analyzes how storytelling supports vocabulary learning by activating learners' prior knowledge, fostering deeper semantic processing, and increasing motivation and attention. Special attention is given to age-related cognitive characteristics, such as developing working memory, imagination, and linguistic sensitivity, which make storytelling particularly effective for this group. Through a critical review of existing empirical studies and classroom-based observations, the paper demonstrates that storytelling significantly improves both short-term and long-term vocabulary retention when compared to traditional memorization-based methods. Furthermore, the article highlights the importance of story selection, repetition, multimodal support, and learner interaction in maximizing vocabulary learning outcomes. The findings suggest that storytelling not only facilitates vocabulary retention but also contributes to learners' overall language development, including listening comprehension, speaking fluency, and creative thinking. The study concludes that integrating storytelling into vocabulary instruction is a pedagogically sound and age-appropriate strategy that aligns with contemporary learner-centered approaches. The implications of this research are particularly relevant for language teachers,

curriculum designers, and researchers seeking effective methods to enhance vocabulary retention in young learners.

Keywords

Storytelling; Vocabulary Retention; Young Learners; Language Acquisition; Age-Specific Learning; Cognitive Development; Contextual Learning

Introduction

Vocabulary acquisition is widely acknowledged as a fundamental component of second and foreign language learning, as lexical knowledge directly influences learners' abilities in listening, speaking, reading, and writing. Without an adequate vocabulary base, effective communication becomes significantly limited, regardless of learners' grammatical competence. For this reason, vocabulary instruction has remained a central concern in language pedagogy, particularly in early stages of education when linguistic foundations are formed. However, despite its importance, vocabulary teaching has often relied on traditional approaches such as rote memorization, word lists, and mechanical repetition, which frequently fail to ensure long-term retention, especially among young learners.

In recent decades, educational research has increasingly emphasized the need for more meaningful, learner-centered, and cognitively engaging methods of vocabulary instruction. One such method that has gained considerable attention is storytelling. Storytelling is not merely a recreational activity; it is a natural and powerful means of communication that has been used across cultures for centuries to transmit knowledge, values, and language. In educational contexts, storytelling provides learners with rich, meaningful input in which vocabulary is embedded within coherent narratives, making words easier to understand, remember, and use.

The effectiveness of storytelling in language learning can be explained through several cognitive and psychological mechanisms. Stories create meaningful contexts that allow learners to infer word meanings naturally rather than memorizing isolated lexical items. Narrative structures support memory by organizing information into logical sequences, while emotional engagement enhances attention and motivation—two critical factors for successful learning. Moreover, storytelling often involves repetition of key vocabulary within different parts of a narrative, which reinforces retention without causing boredom. These characteristics make storytelling particularly suitable for young learners, whose cognitive development is closely tied to imagination, curiosity, and emotional involvement.

Age is a crucial variable in determining the effectiveness of any instructional method, including storytelling. Different age groups exhibit distinct cognitive, emotional, and linguistic characteristics that influence how they process, store, and retrieve new

vocabulary. Young learners, especially those in primary school, differ significantly from adolescents and adults in terms of attention span, memory capacity, learning strategies, and motivation. Consequently, teaching methods that are effective for adult learners may not produce the same results with children. This highlights the importance of examining the specific effectiveness of storytelling on vocabulary retention within a particular age group rather than making generalized assumptions.

The age group of 7–10 years is of particular interest in vocabulary learning research. At this stage, children experience rapid linguistic development and demonstrate increased sensitivity to language input. Their cognitive abilities, including working memory, conceptual thinking, and narrative comprehension, are still developing but are sufficiently advanced to benefit from structured storytelling activities. At the same time, learners in this age range tend to respond more positively to imaginative and interactive learning environments than to abstract or decontextualized instruction. As a result, storytelling aligns well with their developmental needs and learning preferences.

Another important consideration is vocabulary retention, which extends beyond the immediate recall of new words. Retention involves the ability to store lexical items in long-term memory and retrieve them accurately for comprehension and production in new contexts. Research has shown that vocabulary learned through meaningful exposure and contextualized use is more likely to be retained than vocabulary learned through memorization alone. Storytelling facilitates this process by repeatedly exposing learners to target vocabulary in meaningful situations, encouraging deeper semantic processing and stronger memory traces.

Despite the growing body of research supporting storytelling as an effective instructional strategy, there remains a need for more focused investigations that examine its impact on vocabulary retention within specific age groups. Many existing studies address storytelling in general terms without sufficiently considering age-related factors that may influence learning outcomes. This article seeks to address this gap by analyzing the specific effectiveness of storytelling on vocabulary retention among young learners aged 7–10 years. By integrating theoretical perspectives with empirical findings, the study aims to provide a comprehensive understanding of why and how storytelling enhances vocabulary retention in this age group.

The main part; The selection of a specific age group is essential when examining the effectiveness of storytelling on vocabulary retention, as learners' cognitive and linguistic abilities vary significantly across developmental stages. This study focuses on young learners aged 7–10 years, a period often described as a critical phase in language development. During these years, children transition from basic language

exposure to more structured language learning, making it an optimal stage for vocabulary expansion.

Children in this age group possess a growing capacity for narrative comprehension. They are able to follow story sequences, understand cause-and-effect relationships, and make connections between events and characters. These skills allow them to process stories not only as entertainment but also as meaningful sources of language input. Vocabulary presented within stories is more easily internalized because learners associate words with characters, actions, emotions, and visual imagery.

Cognitively, young learners rely heavily on concrete thinking and contextual cues. Abstract explanations of word meanings may be challenging for them, whereas storytelling naturally provides context that supports comprehension. Additionally, children aged 7–10 benefit from repetition and routine, both of which are inherent in storytelling practices. Recurrent story themes, repeated phrases, and familiar narrative patterns reinforce vocabulary retention without creating monotony.

Motivation is another key factor that makes storytelling particularly effective for this age group. Young learners tend to exhibit higher levels of engagement when learning activities involve imagination, visuals, and interaction. Storytelling often incorporates gestures, pictures, role-play, and discussion, all of which cater to children's learning preferences. Increased motivation leads to sustained attention, which in turn enhances vocabulary retention.

In summary, the cognitive, emotional, and linguistic characteristics of learners aged 7–10 years create favorable conditions for storytelling-based vocabulary instruction. Understanding these age-specific features is essential for designing effective teaching strategies and for explaining why storytelling has a particularly strong impact on vocabulary retention in this group.

Conclusion

This article has examined the specific effectiveness of storytelling on vocabulary retention within a particular age group, with a focused emphasis on young learners aged 7–10 years. The analysis demonstrates that storytelling is not merely an engaging instructional technique but a pedagogically grounded approach that significantly enhances vocabulary retention when aligned with learners' cognitive and developmental characteristics. By embedding vocabulary within meaningful narrative contexts, storytelling facilitates deeper semantic processing, emotional engagement, and repeated exposure—key factors that contribute to long-term memory formation.

One of the central findings of this study is that vocabulary retention is strongly influenced by the way lexical items are presented and practiced. Traditional vocabulary teaching methods that rely heavily on memorization and decontextualized word lists

often fail to support durable learning, particularly for young learners. In contrast, storytelling provides a natural and coherent framework in which new words are encountered in context, connected to actions, characters, and emotions. This contextualization allows learners to construct meaning actively rather than passively memorizing isolated forms, resulting in stronger retention and improved ability to use vocabulary in communicative situations.

The age-specific focus of this article highlights the importance of considering developmental factors in instructional design. Learners aged 7–10 years possess unique cognitive and emotional characteristics, including a developing working memory, strong imaginative capacity, and high sensitivity to meaningful input. Storytelling aligns well with these characteristics by offering rich linguistic input that supports comprehension while maintaining motivation and attention. The findings suggest that storytelling is particularly effective for this age group because it leverages their natural inclination toward narratives and imaginative engagement.

Furthermore, the article underscores the role of instructional practices in maximizing the effectiveness of storytelling for vocabulary retention. Factors such as careful story selection, repetition of key vocabulary, multimodal support, and learner interaction were identified as essential elements in successful storytelling-based instruction. When these elements are thoughtfully integrated, storytelling not only improves vocabulary retention but also contributes to broader language development, including listening comprehension, speaking fluency, and creative thinking.

In conclusion, storytelling represents a powerful, age-appropriate, and evidence-based approach to vocabulary instruction for young learners. Its effectiveness lies in its ability to combine cognitive, emotional, and linguistic dimensions of learning within a single pedagogical framework. The findings of this study have important implications for language teachers, curriculum designers, and educational researchers. By adopting storytelling as a central component of vocabulary instruction, educators can foster deeper learning, enhance long-term retention, and create more meaningful and engaging language learning experiences. Future research may further explore comparative studies across different age groups and learning contexts to expand understanding of storytelling's role in vocabulary acquisition.

References

- Brewster, J., Ellis, G., & Girard, D. (2002). *The primary English teacher's guide*. Pearson Education.
- Cameron, L. (2001). *Teaching languages to young learners*. Cambridge University Press.
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford University Press.

Egan, K. (1989). *Teaching as storytelling: An alternative approach to teaching and curriculum in the elementary school*. University of Chicago Press.

Haven, K., & Ducey, M. (2007). *Crash course in storytelling*. Libraries Unlimited.

Krashen, S. D. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. Pergamon Press.

**МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА МАЪНАВИЙ-
МАЪРИФИЙ ТАДБИРЛАРНИ МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР АСОСИДА
ТАШКИЛ ЭТИШ**

**Бурхонова Хуршида Мансуровна
Фаргона вилояти Бувайда
тумани 33-дмтт директори**

Аннотация

Ушбу мақолада мактабгача таълим ташкилотларида маънавий-маърифий тадбирларни миллий қадриятлар асосида ташкил этишнинг назарий-методик жиҳатлари ёритилган. Тадқиқотда болаларда маънавий онг, миллий ўзликни англаш, ахлоқий фазилатларни шакллантиришда халқ педагогикаси, миллий урф-одатлар, анъаналар ва қадриятларнинг таълим-тарбия жараёнидаги ўрни таҳлил қилинади. Мақолада мактабгача ёшдаги болалар учун маънавий-маърифий тадбирларни лойиҳалаш ва амалга ошириш методикаси ишлаб чиқилган ҳамда амалий тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: мактабгача таълим, маънавий-маърифий тадбирлар, миллий қадриятлар, халқ педагогикаси, тарбия, ахлоқий ривожланиш.

Аннотация

В статье рассматриваются теоретико-методические основы организации духовно-просветительских мероприятий в дошкольных образовательных организациях на основе национальных ценностей. Анализируется роль народной педагогики, национальных традиций, обычаев и культурных ценностей в формировании духовного сознания, нравственных качеств и национальной идентичности у детей дошкольного возраста. Разработана методика планирования и реализации духовно-просветительских мероприятий, а также предложены практические рекомендации для педагогов.

Ключевые слова: дошкольное образование, духовно-просветительские мероприятия, национальные ценности, народная педагогика, воспитание, нравственное развитие.

Annotation

This article examines the theoretical and methodological foundations of organizing spiritual and educational activities in preschool educational institutions based on national values. The study analyzes the role of folk pedagogy, national traditions, customs, and cultural heritage in the formation of spiritual awareness, moral qualities, and national identity in preschool children. The methodology for designing and

implementing spiritual-educational activities is presented, and practical recommendations for educators are provided.

Keywords: preschool education, spiritual and educational activities, national values, folk pedagogy, upbringing, moral development.

КИРИШ

Жамият тараққийетининг барқарорлиги, аввало, ёш авлоднинг маънавий камолоти билан бевосита боғлиқ. Айниқса, мактабгача ёш даври шахс шаклланишининг энг муҳим босқичи ҳисобланади. Бу даврда болада маънавий тасаввурлар, ахлоқий меъёрлар, миллий қадриятларга ҳурмат ҳисси шаклланади. Мактабгача таълим ташкилотларида олиб бориладиган маънавий-маърифий тадбирлар боланинг шахсий ривожланишида муҳим тарбиявий омил сифатида намоён бўлади. Миллий қадриятларга асосланган тарбия болада ватанпарварлик, инсонпарварлик, меҳнатсеварлик, катталарга ҳурмат ва кичикларга ғамхўрлик каби фазилатларни шакллантиради.

Шу боис, мактабгача таълим муассасаларида маънавий-маърифий тадбирларни миллий қадриятлар асосида ташкил этиш долзарб илмий-педагогик муаммо сифатида намоён бўлмоқда.

Асосий қисм

Маънавий-маърифий тадбирларнинг педагогик мазмуни

Маънавий-маърифий тадбирлар болаларни маънавий камолотга етакловчи, ахлоқий фазилатларни шакллантирувчи махсус тарбиявий фаолият шакли ҳисобланади. Улар болаларнинг ёш ва психофизиологик хусусиятларини инобатга олган ҳолда ташкил этилиши лозим.

Мазкур тадбирлар қуйидаги вазифаларни бажаради:

болаларда миллий қадриятларга ҳурмат ҳиссини шакллантириш;

ахлоқий меъёрлар ва ижтимоий хулқ-атвор қоидаларини ўргатиш;

миллий анъаналар ва урф-одатлар орқали маънавий тарбияни таъминлаш;

эстетик дид ва маданий онгни ривожлантириш.

Миллий қадриятлар ва халқ педагогикасининг тарбиявий аҳамияти

Миллий қадриятлар халқнинг асрлар давомида шаклланган маънавий мероси ҳисобланади. Уларда халқнинг дунёқараши, ахлоқий меъёрлари, тарбиявий тажрибаси мужассам.

Халқ оғзаки ижоди намуналари — эртақлар, мақоллар, топишмоқлар, қўшиқлар ва маросимлар болалар маънавий тарбиясида муҳим восита ҳисобланади. Уларни маънавий-маърифий тадбирларда қўллаш болаларнинг қизиқишини оширади ва тарбиявий таъсир самарадорлигини кучайтиради.

Маънавий-маърифий тадбирларни ташкил этиш методикаси. Маънавий-маърифий тадбирларни ташкил этиш куйидаги босқичлар асосида амалга оширилади:

Тайёрлов босқичи: тадбир мақсади ва вазифаларини белгилаш; миллий қадриятларга мос мазмунни танлаш; болалар ёш хусусиятларини ҳисобга олиш.

Амалга ошириш босқичи: интерактив усуллар (ролли ўйинлар, сахналаштириш); халқ оғзаки ижоди элементларидан фойдаланиш; мусиқа, рақс ва миллий байрамлар интеграцияси.

Таҳлил босқичи: тадбир самарадорлигини баҳолаш; болалар хулқ-атворидаги ўзгаришларни кузатиш; педагогик хулосалар чиқариш.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, мактабгача таълим ташкилотларида маънавий-маърифий тадбирларни миллий қадриятлар асосида ташкил этиш болалар маънавий тарбиясини самарали таъминлайди. Миллий анъаналарга таянилган тарбия болада миллий ўзликни англаш, ахлоқий баркамоллик ва ижтимоий фаолликни шакллантиради. Шунингдек, бундай тадбирлар педагогик жараённинг мазмунан бойишига ва тарбия самарадорлигининг ошишига хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Avloniy, A. (2020). *Turkiy guliston yoxud axloq*. Toshkent: Ma'naviyat.
2. Karimov, I. A. (2019). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: O'zbekiston.
3. Qodirova, F. R. (2021). *Maktabgacha pedagogika*. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. UNESCO. (2017). *Early childhood care and education*. Paris: UNESCO Publishing.

**MUSTAQILLIK YILLARIDA O‘ZBEKISTON JAMIYATIDA DINIY
ERKINLIK YANGILANISH JARAYONLARI**

Millat Umidi university (Cambridge)

Abdualilov Abdurahmon Ğayrat òĝli

+998884161727

abdurahmonabdujalilov007@gmail.com

Annotatsiya:

Ushbu maqolada O‘zbekiston mustaqillikga erishganidan keying davrda jamiyatda yuz bergan diniy va ma‘naviy yangilanish tahlil qilindi. Yangi davrdagi diniy erkinlikni yuksaltirish, diniy ta‘lim, diniy madaniyat sohasidagi yuksalishlar, tiklanish jarayonlari va yangilanishi ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: Mustaqillik, ma‘naviy yangilanish, diniy erkinlik, milliy qadriyatlar, Konstitutsiya, diniy ta‘lim, Imom al-Buxoriy, haj va umra, diniy bag‘rikenglik, ijtimoiy barqarorlik, tinchlik, multikulturalizm.

Абстракт:

В данной статье анализируются процессы религиозного и духовного обновления, произошедшие в обществе Узбекистана в период после обретения независимости. Особое внимание уделяется вопросам расширения религиозных свобод в новую эпоху, развитию религиозного образования, а также росту религиозной культуры, процессам возрождения и обновления.

Ключевые слова: независимость, духовное обновление, свобода вероисповедания, национальные ценности, Конституция, религиозное образование, имам аль-Бухари, хадж и умра, религиозная терпимость, социальная стабильность, мир, мультикультурализм.

Abstract:

This article analyzes the processes of religious and spiritual renewal that have taken place in Uzbek society during the period following the country’s independence. Particular attention is paid to the enhancement of religious freedom in the new era, the development of religious education, as well as the growth of religious culture and the processes of revival and renewal.

Keywords: Independence, spiritual renewal, religious freedom, national values, Constitution, religious education, Imam al-Bukhari, Hajj and Umrah, religious tolerance, social stability, peace, multiculturalism.

KIRISH:

1991-yilda O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, mamlakat hayotining siyosiy, iqtisodiy hamda ma’naviy jabhalarida tub o‘zgarishlar boshlandi. 1-sentabr kuni qo‘lga kiritilgan mustaqillik nafaqat siyosiy va iqtisodiy erkinlikni, balki milliy o‘zlikni tiklash, tarixiy ildizlarga qaytish va madaniy merosni rivojlantirish imkoniyatini ham yaratdi. Bu davrda xalqimiz o‘z qadimiy an’analari, urf-odatlarini va milliy qadriyatlarini qayta kashf etdi, ularni zamonaviy taraqqiyot bilan uyg‘unlashtira oldi. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov ta’kidlaganidek: “Ma’naviyat — insonning ichki dunyosi va millat qudratini belgilovchi asosiy kuchdir.” Shu bois mustaqillik yillarida ma’naviy tiklanish, milliy g‘oya va ma’rifat sohalarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi.

Mustaqillik yillarda yurtimizda faqat ma’naviy erkinlik emas balki diniy erkinlik ham o‘z rivojini oldi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (1992) 31-moddasida “Har bir insonning diniy e’tiqodi erkinligi” takidlandi. Bu, o‘z navbatida, diniy faollikga cheklovlar qoyilmasligi va diniy tashkilotlarning erkin faoliyat yuritishini taminladi. Diniy tashkilotlar davlatdan ajratilgan va ularning faoliyatini o‘zgartirishga aralashilmaslikka kafolat berilgan. Mustaqillikdan keyingi diniy erkinlikka oid asosiy chora-tadbirlar.

Mustaqillik yillarda diniy ta’limni tiklash va rivojlantirishga alohida etibor berildi. Sovet ittifoqi davrida diniy ta’limni deyarli yo‘q edi. 1991-yilda Imom Al-Buxoriy nomidagi islom insituti tashkil etildi, 1998-yilda Islom universiteti ochildi hamda boshqa kichik madrasa va ta’lim muassasalari yo‘lga qoyildi. Ta’lim dargohlaridan tashqari haj va umra safarlari erkinlashtirildi: 1991-yildan boshlab yurtimiz musulmonlari uchun haj va umra safarlariga erkinlik yaratib berildi. 1993-yilda O‘zbekiston hukumati islomni amalga oshirishga imkon yaratish maqsadida haj safarini tashkil etishni boshladi. Mustaqillik davrida diniy marosimlar va bayramlarga alohida e’tibor qaratildi, jumladan, Ramazon va Qurbon hayitlari rasmiy bayram sifatida e’lon qilindi (1992). Diniy obidalar, masjidlar va madrasalar tiklandi. 1990-yillarning oxiriga kelib, Toshkentda Hazrati Imom majmuasi va Samarqandda Bibi Xonim masjidi kabi tarixiy diniy obidalar qayta ta’mirlandi va o‘zbek xalqining diniy merosi sifatida muhofaza qilindi. Diniy erkinlik va tinchlik o‘rtasidagi bog‘liqlik Mustaqillikdan so‘ng diniy erkinlik faqat shaxsiy huquq sifatida ta’minlab qolmay, balki jamiyatda tinchlik, barqarorlik, multikulturalizmni ta’minlashda ham muhim ro‘l oynadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki: diniy erkinlik qanchalik yuqori bo‘lsa, jamiyatda siyosiy barqarorlik va ijtimoiy tinchlik shunchalik mustahkam bo‘ladi.

Asosiy qism

Mustaqillik yillarida diniy erkinlik tushunchasining mazmuni va huquqiy asoslari. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, jamiyat hayotining

barcha sohalarida tub islohotlar amalga oshirildi. Ushbu jarayonlarda inson huquq va erkinliklarini, jumladan, vijdon va diniy e'tiqod erkinligini ta'minlash muhim ustuvor yo'nalish sifatida belgilandi. Mustaqillikdan avvalgi davrda diniy faoliyat keskin cheklangan, diniy qadriyatlar va an'analar e'tibordan chetda qolgan bo'lsa, yangi tarixiy sharoitda din jamiyatning muhim ma'naviy omili sifatida qayta baholandi.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida har bir shaxsning vijdon erkinligi kafolatlangan bo'lib, fuqarolarning istalgan dinga e'tiqod qilish yoki hech qaysi dinga e'tiqod qilmaslik huquqi mustahkamlab qo'yildi. Shuningdek, davlat va dinning ajratilganligi tamoyili asosida diniy tashkilotlarning faoliyati huquqiy me'yorlar bilan tartibga solindi. Bu holat diniy bag'rikenglik, konfessiyalararo totuvlik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qildi.

Diniy hayotning tiklanishi va diniy institutlarning rivojlanishi

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda diniy hayotning jadal tiklanishi kuzatildi. Masjidlar, cherkovlar va boshqa diniy ibodat maskanlari qayta ta'mirlandi va yangilari barpo etildi. Diniy tashkilotlar sonining ortishi, diniy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi jamiyatda diniy ehtiyojlarning qonuniy asosda qondirilishiga imkon yaratdi.

Islom dini bilan bir qatorda boshqa konfessiyalar – xristianlik, yahudiylik va boshqa diniy yo'nalishlar vakillarining ham erkin faoliyat yuritishi ta'minlandi. Bu jarayon O'zbekistonning ko'p millatli va ko'p konfessiyali jamiyat sifatidagi xususiyatini yanada mustahkamladi. Diniy bayramlarning rasmiy darajada nishonlanishi, muqaddas qadamjolarining obod etilishi xalqning tarixiy va ma'naviy merosiga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirdi.

Diniy erkinlik va ma'naviy yangilanish jarayonlarining o'zaro bog'liqligi

Mustaqillik yillarida diniy erkinlikning kengayishi jamiyatda **ma'naviy yangilanish jarayonlari** bilan uzviy bog'liq holda kechdi. Din axloqiy qadriyatlarni shakllantirish, insonparvarlik, halollik, sabr-toqat va mehr-oqibat kabi fazilatlarni mustahkamlashda muhim rol o'ynadi. Ayniqsa, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda diniy-ma'rifiy ishlarning ahamiyati ortdi.

Shu bilan birga, diniy erkinlikni ta'minlash jarayonida davlat tomonidan diniy aqidaparastlik va ekstremizmning oldini olish masalasiga ham alohida e'tibor qaratildi. Bu borada ma'rifiy yondashuv asosida olib borilgan ishlar diniy ongini sog'lomlashtirish, dinning asl insonparvar mohiyatini anglatishga qaratildi. Natijada diniy erkinlik va ijtimoiy xavfsizlik o'rtasida muvozanatni saqlashga erishildi.

Zamonaviy islohotlar va diniy bag'rikenglik siyosati

So'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar diniy erkinlik sohasida yangi bosqichni boshlab berdi. Diniy tashkilotlar faoliyatini soddalashtirish, dinga oid adabiyotlardan

foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish jamiyatda ochiqlik va ishonch muhitini kuchaytirdi. O‘zbekistonning xalqaro maydonda diniy bag‘rikenglik va madaniyatlararo muloqotni qo‘llab-quvvatlovchi davlat sifatida e’tirof etilishi ham ushbu siyosatning natijasidir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mustaqillik yillarida O‘zbekiston jamiyatida diniy erkinlikning ta’minlanishi va rivojlanishi chuqur ma’naviy yangilanish jarayonlari bilan uzviy bog‘liq holda amalga oshirildi. Diniy qadriyatlarning tiklanishi, vijdon erkinligining huquqiy jihatdan mustahkamlanishi jamiyatda barqarorlik, bag‘rikenglik va ijtimoiy hamjihatlikni ta’minlashga xizmat qildi. Diniy erkinlik inson huquqlarining ajralmas qismi sifatida e’tirof etilib, uning amaliyotdagi ta’minlanishi demokratik jamiyat qurish yo‘lidagi muhim omilga aylandi.

Bugungi kunda O‘zbekiston tajribasi diniy erkinlik va dunyoviylik tamoyillarini uyg‘unlashtirish, diniy bag‘rikenglikni mustahkamlash va ma’naviy taraqqiyotni ta’minlash borasida muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Ushbu jarayonlarning izchil davom ettirilishi jamiyatning yanada barqaror va ma’naviy yetuk bo‘lib rivojlanishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch*. — Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi*. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy sayti — www.prezident.uz
4. CULTURAL AND SPIRITUAL REVIVAL IN SURKHANDARYA REGION DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE (Western European Journal of Historical Events and Social Science)
5. Din.uz
6. OSCE va ONUH hisobotlari — diniy erkinlikni ta'minlashning tinchlik jarayoniga ta'siri bo'yicha yillik ma'lumotlar.
7. “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida”gi Qonun.
8. Islom sivilizatsiyasi markazi tadqiqotlari

PATHOLOGICAL ANATOMY OF THE THYROID GLAND IN WOMEN WITH CEREBRAL INJURIES

**Karimov Rasulbek Khasanovich., Allaberganov Dilshod Shavkatovich.,
Jumaniyazov Makhmud Nazarbaevich., Matyasubov Yusuf Adilbekovich.,
Jumaniyazov Rustambek Adilbekovich.
Urgench State Medical Institute.**

Relevance of the topic: Traumatic brain injury (TBI) is an important pathological factor leading to dysfunction of the neuroendocrine system in women. In particular, the thyroid gland (TH) is closely connected to the central nervous system through the hypothalamic-pituitary axis and is characterized by a rapid response to hormonal imbalance and morphofunctional changes in women after head injuries. Due to the high sensitivity of the endocrine system in the body of injured women, the study of pathological anatomical changes that occur in the uterus after UTI is of great scientific and practical importance.

Objective: To identify morphological and pathoanatomical changes in the thyroid gland in female patients with combined head injuries and to correlate them with the severity of the injury.

Results: As a result of the examinations, the following pathoanatomical changes were detected in the thyroid gland in women with BPH: uneven enlargement or shrinkage of follicles, liquefaction of colloid, dystrophic and vacuolar changes in thyrocytes, and in some cases, signs of focal hyperplasia were observed. Vascular expansion, stasis and perivascular edema were found in the stroma. In cases of severe injury, signs characteristic of interstitial fibrosis and decreased secretory activity prevailed.

Conclusions: In conclusion, it can be said that combined head injuries cause pronounced pathoanatomical changes in the thyroid gland in women. The identified morphological changes are associated with impaired neuroendocrine regulation, indicating the need for early diagnosis of endocrine complications and the development of complex treatment tactics.

REFERENCES:

1. Каримов Р. Х., Мусаев У. М., Рузметова Д. Т. ЯТРОГЕНИЯ НА ПРИМЕРАХ ИЗ ПРАКТИКИ (По данным лет обзор) //International conference on multidisciplinary science. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 10-12.
2. Юлдашев Б. С. и др. Хомила ва янги туғилган чақалоқлар мурдасининг

- суд тиббий экспертизаси (Текшируви) //Ўқув қўлланма: Т.:“О ‘ЗКИТОВСАВДОНАШРИЙОТИ’ NMIU. – 2023. – Т. 96.
3. Сатликов Р. К. и др. ИНФЕКЦИЯХ МОЧЕВЫХ ПУТЕЙ //Монография:- Т.:“О ‘ЗКИТОВСАВДОНАШРИЙОТИ’ NMIU. – 2022. – Т. 84.
4. Турсунов Х. З. и др. Буйрак ва буйрак усти беги касаллиги, уни даволаш усуллари хамда асоратлари (адабиётлар шархи). – 2022.
5. Артикова Д. О. и др. ВЗАИМОСВЯЗЬ ИНФЕКЦИИ МОЧЕВЫВОДЯЩИХ ПУТЕЙ И ПРЕЖДЕВРЕМЕННОГО РАЗРЫВА ПЛОДНЫХ ОБОЛОЧЕК У БЕРЕМЕННЫХ ЖЕНЩИН ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ //Наука и образование сегодня. – 2025. – №. 3 (84). – С. 113-115.
6. Раджапов А. А. и др. МУДДАТИГА ЕТМАСДАН ТУҒИЛГАН ЧАҚАЛОҚЛАРДА БУЙРАК ПАТОЛОГИЯЛАРИ //SYNAPSES: Insights across the disciplines. – 2025. – Т. 2. – №. 4. – С. 119-124.
7. Quryazov S., Ollaberganov M., Karimov R. ONASIDA BUYRAK KASALLIGI BO ‘LGAN HOMILADOR AYOLLARDAN TUG ‘ILGAN XOMILA SIYDIK-AJRATISH TIZIMINING MORFOLOGIYASI //SOUTH ARAL SEA MEDICAL JOURNAL. – 2025. – Т. 1. – №. 2. – С. 76-83.
8. Раджапов А. А. и др. ШОШИЛИНЧ НЕФРОЭКТОМИЯ АМАЛИЁТИДАН КЕЙИНГИ БЕМОРЛАРДА ЛИМФА ТУГУНЛАРИНИНГ МОРФОЛОГИЯСИ //INTERNATIONAL CONFERENCE ON MEDICINE, SCIENCE, AND EDUCATION. – 2025. – Т. 2. – №. 3. – С. 81-83.
9. Атамуратов С. Р., Раджапов А. А., Каримов Р. Х. НЕФРОЭКТОМИЯДАН КЕЙИН ЛИМФА ТУГУНЛАРИДАГИ РЕАКТИВ ЎЗГАРИШЛАРНИ БАХОЛАШ //SOUTH ARAL SEA MEDICAL JOURNAL. – 2025. – Т. 1. – №. 4. – С. 126-130.
10. Quryazov S., Ollaberganov M., Karimov R. ONASIDA BUYRAK PATOLOGIYASI BO ‘LGAN HOMILALARDA SIYDIK QORI MORFOLOGIYASI //SOUTH ARAL SEA MEDICAL JOURNAL. – 2025. – Т. 1. – №. 2. – С. 57-63.
11. Каримов, Р., Аллаберганов, Д., Жуманиязов, М., Матясубов, Ю., & Джуманиязов, Р. (2026). БОШ МИЯ ҚЎШМА ЖАРОХАТЛАРИ БЎЛГАН АЁЛЛАРДА ҚАЛҚОНСИМОН БЕЗНИНГ ПАТОЛОГИК АНАТОМИЯСИ. International Conference on Multidisciplinary Science, 4(1), 109–110. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18408202>
- 12 Каримов, Р., Аллаберганов, Д., Матясубов, Ю., Джуманиязов, Р., & Жуманиязов, М. (2026). БОШ МИЯ ЁПИҚ ЖАРОХАТЛАРИДА БУЙРАК УСТИ БЕЗИНИНГ ПАТОЛОГИК АНАТОМИЯСИ. INTERNATIONAL CONFERENCE

ON MEDICINE, SCIENCE, AND EDUCATION, 3(1), 83–84.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18395918>

12. Каримов, Р., Аллаберганов, Д., Джуманиязов, Р., Жуманиязов, М., & Матясубов, Ю. (2026). БОШ МИЯ ЁПИҚ ЖАРОХАТЛАРИДА ОШҚОЗОН ОСТИ БЕЗИНИНГ УЧРАШ ДАРАЖАСИ. INTERNATIONAL SCIENTIFIC INNOVATION RESEARCH CONFERENCE, 3(1), 26–27.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18391998>